

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 330.1(075)"1908"

Prejeto: 5. 11. 2012

Andrej Sušjan

dr. ekonomskih znanosti, redni profesor, Ekonomska fakulteta Univerze v Ljubljani, Kardeljeva pl. 17, SI-1000 Ljubljana
E-pošta: andrej.susjan@ef.uni-lj.si

Ekonomski učbenik Valentina Žuna iz leta 1908: okoliščine nastanka ter nekatere vsebinske in jezikovne značilnosti

IZVLEČEK

Valentin Žun (1873–1918) je leta 1908 napisal prvi slovenski ekonomski učbenik, v katerem je sistematično predstavil osnove ekonomske teorije ter značilnosti ekonomskih in finančnih institucij. V članku ugotavljamo, da je to delo metodološko in vsebinsko sledilo tradiciji nemške zgodovinske šole. Časovno je sovpadlo s postopno krepitevijo slovenske gospodarske moči v avstrijski monarhiji in pomembno prispevalo k uveljavitvi in nadaljnjemu razvoju slovenske ekonomske in finančne terminologije.

KLJUČNE BESEDE

Valentin Žun, zgodovina ekonomske misli, slovenska ekonomska in finančna terminologija

ABSTRACT

VALENTIN ŽUN'S ECONOMICS TEXTBOOK FROM 1908: THE CIRCUMSTANCES AT THE TIME OF ITS PUBLICATION AND SOME CHARACTERISTICS OF ITS CONTENT AND LANGUAGE

In 1908 Valentin Žun (1873–1918) wrote the first Slovenian economic textbook, in which he systematically presented the basics of economic theory and the characteristics of economic and financial institutions. The article argues that Žun's textbook followed the methodological tradition of the German Historical School. Its publication coincided with the gradual increase in Slovenian economic potential within Austrian monarchy. The textbook contributed significantly to the consolidation of Slovenian economic and financial terminology laying the foundation for its later development.

KEY WORDS

Valentin Žun, history of economic thought, Slovenian economic and financial terminology

Uvod

Leta 1908 je v Ljubljani izšel ekonomski učbenik *Osnovni nauki o narodnem gospodarstvu*, ki ga je napisal tedaj petintridesetletni c. kr. finančni komisar Valentin Žun. Za Žuna je bilo značilno, da ni bil le odličen poznavalec ekonomske in finančne stroke, temveč tudi zaveden Slovenec in ljubitelj literature s pretanjenim občutkom za jezik. Njegov ekonomski učbenik velja za prvo sistematično in pregledno delo s področja ekonomije, napisano v slovenskem jeziku.¹

Če delo ocenjujemo z vidika tedanjih dogajanj na področju ekonomske znanosti v svetu, lahko rečemo, da v vsebinskem pogledu ni prinašalo kakšnih posebnih novosti. Še več, v tem pogledu je bilo delo že ob svojem nastanku nekoliko zastarelo, saj ni vsebovalo novih analitičnih konceptov in pristopov, ki so se v ekonomski teoriji uveljavljali ravno na prelomu 19. in 20. stoletja (mejna koristnost, mejni stroški, marginalistična analiza tržnega ravnotežja itd.). Toda po drugi strani ima to delo najmanj v dveh pogledih velik pomen za Slovence. Prvič, Žun je z njim želel svojemu narodu približati osnove ekonomske vede, kar je bilo v času, ko se je končno začela krepiti tudi slovenska gospodarska podstat, zelo primerno. Sam je o tem zapisal: »*Moj glavni namen je bil, ustvariti temelj, na katerem bode mogoče delati dalje na področju narodno-gospodarske vede, katera mora prodreti v vedno širje sloje našega naroda*«. ² To mu je uspelo, saj je kasneje znani ljubljanski profesor ekonomije Aleksander Bilimovič uvrstil Žunov učbenik na prvo mesto v razvoju slovenskih ekonomsko-teoretičnih del.³ In drugič, v učbeniku se je Žun učinkovito soočil s problematiko slovenjenja ekonomskih in finančnih izrazov. V predgovoru h knjigi je sam poudaril, da je bilo »(v) slovenskem jeziku (...) še posebno težavno spisovanje takega narodno-gospodarskega dela, ker je bilo treba orati ledino in sta zlasti terminologija in stilizacija prouzročali marsikatero težkoče«. ⁴ Lahko rečemo, da

je v splošnem Žun te težave dokaj dobro razrešil in tako tudi na terminološkem področju postavil osnovo za nadaljnji razvoj.

Jezikovno pomembnost Žunove knjige pa je možno presoјati tudi v kontekstu tedanjih družbenopolitičnih razmer v avstrijski monarhiji. Ne gre prezreti, da je knjiga izšla v času, ko so se nacionalne strasti na avstrijskem ozemlju – zlasti med nemškimi in slovenskimi državljani – zelo razplamtele. Eno od torišč konfliktov je bilo tudi v stalnih prizadevanjih Slovencev za ustanovitev slovenske univerze v Ljubljani. Zahteve in peticije, ki so jih glede tega v dunajskem parlamentu vlagali slovenski poslanci, so vedno naletele na oster odpor nemških nacionalistov. Ti so v burnih razpravah kot argument proti ustanovitvi slovenske univerze med drugim pogosto trdili, da slovenski jezik sploh ni primeren za znanstveno izražanje oz. da še ni toliko razvit, da bi bil primeren za predavanja, znanstveno delovanje itd.⁵ Seveda so znali slovenski poslanci takšne trditve argumentirano zavrtniti, Žunova knjiga pa je bila v tem smislu le še dodaten dokaz, da je tudi na področju ekonomske znanosti slovenščina enakopravna jezikom velikih narodov.

Valentin Žun – kratek biografski oris⁶

Valentin Žun se je rodil 20. februarja 1873 v kmečki družini v Trbojah pri Smledniku. Ljudsko šolo je obiskoval v Smledniku, nato pa je kot gojenec Alojzijevišča končal klasično gimnazijo v Ljubljani. V letih 1894–1899 je študiral pravo na Dunaju, kjer se je moral preživljati skoraj izključno z inštrukcijami, saj oče, čeprav trden kmet, ni podpiral sinove odločitve za študij. Že med študijem se je zanimal za problematiko narodnega gospodarstva in financ, zato je po diplomi stopil v finančno službo: eno leto je delal kot finančni koncipist v Ljubljani in Litiji, že leta 1900 pa je postal davčni nadzornik, najprej v Črnomlju in nato od leta 1903 v Radovljici. Petletno radovljiško obdobje je bilo eno najuspešnejših v Žunovem življenju. V tem obdobju je napredoval v višjega davčnega nadzornika in finančnega komisarja, se uveljavil kot priznan

¹ To so Žunu priznavali že njegovi sodobniki. Gl. npr. Bočnik, Valentin Žun, str. 230; Andrejka, Zasluzni slovenski upravni juristi, str. 149. V slovenskem jeziku sicer obstajata vsaj še dve deli s tovrstno vsebino, ki nosita zgodnejšo letnico izida. Prvo je Krekova *Narodna ekonomija* iz leta 1906, zelo sistematičen pregled narodnogospodarske vede s poudarkom na idejah socialne pravičnosti. Vendar pa to ni klasična tiskana knjiga, temveč razmnožen rokopis, ki je nastal na podlagi zapiskov Krekovih predavanj ljubljanskim bogoslovcem (ti so urejene zapiske predavanj dali v pregled Kreku in jih nato v Blasnikovi tiskarni litografirali) (gl. Krek, *Narodna ekonomija*). Drugo je *Uvod v narodno gospodarstvo* iz leta 1899. Ne gre za izvorno slovensko delo, ampak za prevod knjige M. Blocka *Petit manuel d'économie pratique*, prevedel in priredil jo je Vekoslav Kukovec (gl. Block, *Uvod*).

² Žun, *Osnovni nauki*, str. vi.

³ Gl. Bilimovič, *Uvod*, str. 7.

⁴ Žun, *Osnovni nauki*, str. vi.

⁵ Še posebno nesramen je bil že v eni zgodnjih razprav na to temo poslanec dr. J. Glaser, ki je v svojem parlamentarnem nastopu žalil Slovence in njihov jezik imenoval »Kinderrallen« (otroško jecljanje). V razpravi, ki so jo leta 1901 s ponovnim predlogom o ustanovitvi ljubljanske univerze sprožili slovenski poslanci na čelu z dr. Ivanom Šusteršičem, pa je (celjski) poslanec dr. Pommer med drugim resno podvomil, da bi bilo v slovenščini možno razvijati znanstveni jezik – menil je, da je v njej težko tvoriti daljše stavke. Podrobneje o tem gl. v Benedetič, *Poti do univerze*, str. 46, 105–108.

⁶ Gl. Andrejka, Zasluzni slovenski upravni juristi, str. 146–149; *Slovenski biografski leksikon* (SBL IV), str. 1015; Marn, Valentin Žun; Murko, Razvoj ekonomske misli. Prim. tudi pominski članek v *Slovenskem narodu*, 1938, št. 238, str. 5.

Valentin Žun (1873–1918) (hrani dr. Iztok Žun, Ljubljana).

finančni strokovnjak, napisal priročnik *Osebna dohodnina* (1905) in učbenik *Osnovni nauki o narodnem gospodarstvu* (1908),⁷ objavil številne strokovne članke⁸ ter se aktivno udeleževal v družbenem, kulturnem in političnem življenju kraja.⁹

Leta 1908 je bil premeščen v Logatec, in to po vsej verjetnosti iz političnih razlogov. Oblasti so mu namreč zamerile aktivno delovanje v radovljiškem občinskem odboru, kamor je bil na listi Narodno napredne stranke izvoljen na lokalnih volitvah leta 1904. V novem okolju se je Žunu poslabšalo zdravje – kronično pljučno bolezen si je nakopal že med

študijem – zato je zaprosil za premestitev in leta 1910 dobil mesto finančnega tajnika na finančnem ministrstvu na Dunaju. Tu je delal na cenzurnem oddelku za odmero davkov delniških družb, hranilnic in posojilnic za Kranjsko, Primorsko, Dalmacijo in Bukovino. Delo mu je zaradi znanja tujih jezikov ustrezalo, hkrati pa je s tega strokovnega področja lahko tudi publiciral. Poleg številnih člankov¹⁰ je objavil deli *Obdačba pridobitnih in gospodarskih zadržug* (1913) ter *Dohodnina* (1914), ki sta bili zaradi sistematične predstavitve davčnih zakonov in številnih praktičnih primerov oz. izračunov v veliko pomoč slovenskim gospodarskim krogom.¹¹ Leta 1914 je zaradi slabega zdravja zaprosil za premestitev nazaj na Kranjsko in bil premeščen za kratek čas v Kočevje, nato pa na finančno ravnateljstvo v Ljubljano, kjer je leta 1917 postal finančni svetnik.

Kljub vsem napredovanjem pa so ga ves čas spremljale materialne težave, saj je bila javna uradniška služba razmeroma slabo plačana, za imenovanje na donosne položaje pa ni imel pravih zvez in politične zaščite. V uteho in moralno priznanje mu je bilo, ko je bil spomladi leta 1918 izvoljen za odbornika Slovenske Matice. V zadnjih mesecih prve svetovne vojne so se že nakazovale nove perspektive za slovenski narod, ki se jih je kot zaveden Slovenec zelo veselil, saj je vedel, da se z vstopom v novo zvezo odpirajo tudi nove priložnosti za razvoj slovenskega gospodarstva. V enem svojih zadnjih člankov (zanj vsebinsko sicer netipičnem) je zato ognjevitivo pozval slovenskega trgovca, naj se pogumno poda novim izzivom naproti: »Nov čas vstaja za Te in Tvojo podjetnost (...) prosta ti je pot med jugoslovanske brate. (...) Krepko nastavi! Z junaki je sreča!«.¹² Žal sam novih časov ni dočakal. Umrl je v Ljubljani 19. oktobra 1918 za pljučnico, ki je bila posledica španske gripe. Ustvarjal je vse do smrti, v njegovi zapuščini so našli še tri neobjavljene rokopise del s področja financ.

Poleg obširnega znanja iz finančne stroke je Žuna odlikoval tudi smisel za jezik, literaturo, umetnost in kulturo nasploh. Že kot dijak je pisal in objavljajl pesmi, v študentskih letih je napisal članek o ruskem slovstvu.¹³ Bil je izredno nadarjen za

⁷ Gl. Žun, *Osebna dohodnina*; Žun, *Osnovni nauki*.

⁸ Predvsem v *Gorenjcu* in *Slovenskem trgovskem vestniku* (gl. npr. Žun, Vpogled v opravilne knjige; Družbe z omejeno zavezo). V slednjem je veliko objavljajl tudi kasneje (gl. npr. Žun, Prihranki; Naš kovinasti in papirnati denar; Varnost; Avstro-ogrska vnanja trgovina; Delniške družbe na Kranjskem; Nekoliko statistike).

⁹ V Radovljici se mu je leta 1903 v zakonu z ženo Olgo (roj. Jug) rodil sin Uroš, ki je kasneje postal pravnik in pedagog ter bil tako kot oče zelo ugledna osebnost. Več o tem gl. v Sinobad, Zakaj bi se morali v Linhartovem letu. Imel je tudi sina Milana in hčeri Mileno in Nado.

¹⁰ V tem obdobju je začel objavljajl članke tudi v reviji *Slovenski pravnik* (gl. npr. Žun, Nove davčne olajšave; Delniške družbe in družbe z omejeno zavezo; Pojem finančne vede; Vojni pribitek).

¹¹ Gl. Žun, *Obdačba*; Žun, *Dohodnina*.

¹² Žun, Novemu času naproti, str. 26.

¹³ S tega vidika velja opozoriti na podobnost med Žunom in njegovim sodobnikom, koroškim Slovencem Franom Ellerm (1873–1956). Eller je bil prav tako finančni strokovnjak, hkrati pa se je zavzeto zanimal za literaturo ter pisal in objavljajl pesmi. Tudi njuni karierni poti sta bili do leta 1918 zelo podobni, oba sta delovala na področju javnih financ na Dunaju in v Ljubljani. Po vsej verjetnosti sta se poznala ali bila celo sodelavca, čeprav o tem ni podatkov. Eller je nato postal profesor ekonomije in finančnega prava na pravni fakulteti novoustanovljene ljubljanske univerze. Če ne bi

učenje tujih jezikov in je poleg nemščine obvladal tudi francoski, italijanski, srbohrvaški, češki, ruski in poljski jezik; za reševanje službenih aktov iz Bukovine se je naučil še romunščine. V mladosti se je posvečal prevajanju iz ruščine in češčine, prevedel in objavil je nekaj pesmi in povesti (Puškin, V. Beneš Třebízsky¹⁴). Da je imel pretanjen občutek za slovenski jezik, se izraža tudi v vseh njegovih strokovnih publikacijah.

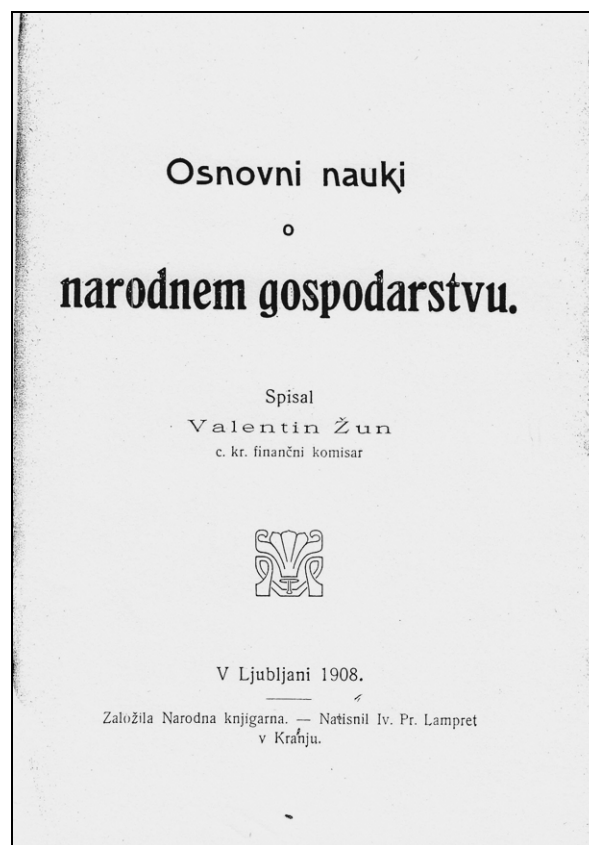
Gospodarske in ekonomsko-teoretične okoliščine v času nastanka Žunovega učbenika

Gospodarske razmere

V času nastajanja Žunove knjige se je gospodarska podlaga slovenskih dežel v avstrijski monarhiji postopno krepila. Seveda je še vedno prevladoval agrarni sektor, toda napredovala je tudi industrializacija, in sicer zlasti po zaslugi železniškega omrežja.¹⁵ Investitorji v industrijo so bili večinoma tujci, ki so držali v svojih rokah tudi vse pomembnejše vodstvene funkcije, a tudi tu so se v začetku 20. stoletja nakazovale spremembe. Pozitivni gospodarski procesi so se sicer začeli odvijati že v osemdesetih in devetdesetih letih 19. stoletja. Produktivnost kmetijstva na slovenskem ozemlju je zaradi uvajanja novih tehnologij (in pa tudi zaradi množičnega izseljevanja) začela počasi naraščati. Obrtništvo, ki ga je industrializacija sprva presenetila in pahnila v krizo, pa se je s prestrukturiranjem začelo prilagajati novim razmeram. Industrija namreč ni samo uničevala določenih obrti, ampak je odpirala tudi priložnosti za nove obrti in poklice. Proti koncu 19. stoletja se je v Ljubljani in mnogih drugih mestih razmeroma hitro širilo tudi telefonsko omrežje, napredovala je elektrifikacija, naraščati je začel avtomobilski promet. Val dosežkov druge industrijske revolucije je naše kraje dosegel z veliko manjšim časovnim zamikom kot ob prvi industrijski revoluciji.

Izredno pomembno vlogo za gospodarski razvoj slovenskega ozemlja v obravnavanem obdobju so poleg železniške mreže in telekomunikacij (telegraf, telefon) odigrale institucije finančnega posredništva. Predvsem mislimo tu na hranilnice in kreditne zadruge, ki so doživele velik razmah po letu 1875 in do preloma stoletja pokrivalo že dobršen del slovenskega ozemlja. Zlasti kreditne zadruge so pomemb-

no prispevale k oblikovanju kapitala oz. k rasti varčevanja na eni in ugodnemu kreditiranju kmetov in obrtnikov na drugi strani. Ob tem je potrebno dodati, da so slovenske kreditne zadruge razen na podjetniško pobudo pozitivno vplivale tudi na uveljavljanje slovenščine kot poslovnega jezika in na oblikovanje slovenske finančne terminologije. Z ustanovitvijo Ljubljanske kreditne banke leta 1900 in Jadranske banke v Trstu leta 1905, ki ju glede na nacionalno pripadnost delničarjev lahko štejemo za slovenski banki, so gospodarske težnje slovenskega prebivalstva dobile še dodaten zagon. Če je bilo vse do konca 19. stoletja ustanavljanje podjetij na slovenskem ozemlju skoraj izključno v domeni tujcev, lahko od preloma stoletja dalje sledimo dejavnejši domači podjetniški pobudi.¹⁶ Zaupanje Slovencev v lastne ekonomske in finančne sposobnosti se je povečevalo in v takih okoliščinah je Žun verjetno presodil, da je za nadaljnjo krepitev slovenske gospodarske samozavesti potrebno ponuditi tudi knjigo, ki bo bralca v slovenskem jeziku seznanila z osnovami ekonomije.

Naslovna stran Žunovega učbenika.

umrl, bi to mesto verjetno zasedel prav Žun, saj je bil predlog o tem že v pripravi (prim. Andrejka, *Zaslužni slovenski upravni juristi*, str. 149).

¹⁴ Žun se je v mladih letih podpisoval tudi s psevdonimom Trbojski (po rojstnem kraju). Verjetno se je zgledoval po tem češkem pisatelju, ki je bil rojen v kraju Třebíz.

¹⁵ Več o industrializaciji na Slovenskem v tem obdobju gl. npr. v Fischer et al., *The Economic History of Slovenia*, str. 48–58. Prim. tudi Lazarevič, *Plasti prostora in časa*, str. 22–24.

¹⁶ Prim. Lazarevič in Prinčič, *Zgodovina*, str. 22. Prvo desetletje 20. stoletja je na slovenskem ozemlju prineslo kar 44-odstotno povečanje števila podjetij. Mnoga od teh so ustanovili Slovenci.

Teoretično ozadje

Pri snovanju svojega ekonomskega učbenika se je Žun, kot sam navaja v uvodnem poglavju, nagnil predvsem na nemške in avstrijske avtorje (navedeni so F. Fiedler, E. Philippovich, W. Roscher, F. Neurath, C. Menger idr.),¹⁷ kar za razumevanje strukture in vsebine knjige ni nepomembno. Treba je namreč upoštevati, da je bila nemška ekonomska literatura na prelomu stoletja še vedno pod vplivom metodološkega spora (*Methodenstreit*), v katerega sta se že v osemdesetih letih 19. stoletja zapletla sloviti nemški ekonomist Gustav Schmoller (1838–1917) in dunajski profesor Carl Menger (1840–1921). Prvi je bil zastopnik v Nemčiji prevladujoče in že desetletja izredno vplivne zgodovinske šole (*Historische Schule*), drugi pa predstavnik avstrijske (oz. dunajske) šole, ki je tedaj komaj dobro nastala. Ekonomisti zgodovinske šole, ki se je uveljavila že v prvi polovici 19. stoletja z Wilhelmom Roscherjem (1817–1894), so bili zagovorniki zgodovinske metode, ki temelji na preučevanju nacionalnega gospodarstva v kontekstu časa, institucionalnih značilnosti, družbenih okoliščin, z zbiranjem statističnih podatkov itd. Nasprotno pa so se avstrijski ekonomisti zavzemali za deduktiven pristop oz. za bolj abstraktno in univerzalno ekonomsko teorijo, ki izhaja iz analize obnašanja posameznika in njegovega odnosa do dobrin, pri čemer je možno z uporabo t. i. marginalistične analize (to je z uporabo mejnih konceptov, kot so mejna koristnost, mejni dohodek itd.) formalizirati tudi posameznikova optimalna oz. ravnotežna stanja.¹⁸ Avstrijski pristop je bil za tedanja čas seveda napredna novost, poleg tega pa je šel v korak z dogajanjem na področju ekonomske znanosti v svetu, zlasti v Angliji in Franciji, kjer je pod vplivom ekonomistov, kot so bili W. Jevons, L. Walras in zlasti A. Marshall, ob koncu 19. stoletja že prevladala nova, t. i. neoklasična ekonomska teorija, ki je temeljila na marginalistični analizi tržnih ravnotežij.

Čeprav je kasneje novi pristop k ekonomski teoriji zmagal tudi v Nemčiji in Avstriji, pa v času nastajanja Žunove knjige to še zdaleč ni bilo jasno. Obe šoli, ki sta si bili v metodološko-paradigmatičnem smislu povsem nasprotni, sta namreč vztrajali vsaka na svojem bregu še precej dolgo v prvo polovico 20. stoletja,¹⁹ kar je med tistimi, ki so spremljali le ekonomsko literaturo v nemškem jeziku, povzročalo precej zmede in nekonsistentnosti.

Poleg tega sta si bili šoli različni tudi v ideološkem pogledu. Medtem ko so se predstavniki zgodovinske šole zavzemali za aktivno ekonomsko vlogo države, ki mora s preišljenimi ukrepi skrbeti za izboljšanje socialnega položaja ljudi (Schmoller je ustanovil znameniti *Verein für Sozialpolitik*), pa je bila avstrijska šola bolj naklonjena svobodnemu delovanju trga brez vmešavanja države. Nemška zgodovinska šola je kasneje močno vplivala na razvoj ekonomskega institucionalizma, iz njenih vrst so izšli tudi pomembni ekonomski zgodovinarji. Marginalistična analiza avstrijske šole pa je sčasoma postala del prevladujoče (globalne) neoklasične ekonomske teorije.²⁰

Žun je bil tako v drugi polovici devetdesetih let 19. stoletja in v prvih letih 20. stoletja, torej v obdobju, ko se je oblikoval kot ekonomski in finančni strokovnjak, izpostavljen vplivu obeh ekonomskih šol. V času študija je bil na Dunaju po vsej verjetnosti njegov profesor Eugen Philippovich (1858–1917), ki je bil simpatizer zgodovinske šole, institucionalnega pristopa in aktivne socialne politike.²¹ Po drugi strani pa je bil v Avstriji v tem času eden najvplivnejših ekonomistov Eugen von Böhm-Bawerk (1851–1914), vnet pristaš Mengerjeve marginalistične teorije in večkratni finančni minister (na dunajsko univerzo se je vrnil leta 1904). Za učbenik iz leta 1908 lahko rečemo, da je v metodološkem in vsebinskem pogledu Žun z njim v splošnem ostal na pozicijah zgodovinske šole. V novem oz. neoklasičnem stilu je »intonirano« samo uvodno poglavje knjige, v katerem so kot osnovni ekonomski pojmi opredeljeni *potrebe*, *dobrine* in *vrednost*. Te tri kategorije so bile v ospredju del vseh zgodnjih marginalističnih avtorjev, vključno z Mengerjem, ki so kritizirali klasično teorijo vrednosti, po kateri je vrednost trajna inherentna lastnost blaga, temelječa na porabljenem delu oz. stroških, in razvili t. i. subjektivistično teorijo vrednosti, po kateri je vrednost neke dobrine spremenljiva in

¹⁷ Prim. Žun, *Osnovni nauki*, str. vii.

¹⁸ Nemški izraz »Methodenstreit« se danes tudi v anglosaksonski in drugi literaturi uporablja kot oznaka za to metodološko polemiko (prim. npr. Spiegel, *The Growth*, str. 427; Scrupanti and Zamagni, *An Outline*, str. 111).

¹⁹ W. Sombart, eden zadnjih predstavnikov nemške zgodovinske šole, je svoja dela uspešno objavljaval še v dvajsetih in tridesetih letih 20. stoletja.

²⁰ K uveljavitvi neoklasične ekonomske teorije je v začetku 20. stoletja največ prispeval angleški teoretik A. Marshall, kasneje, po drugi svetovni vojni, pa ameriški ekonomist P. Samuelson. Izraz »avstrijska« (ali tudi »neoavstrijska« šola se je ohranil do danes, vendar z nekoliko drugačno konotacijo. Namreč, pod vplivom kasnejših avstrijskih ekonomistov, zlasti L. Misesa in F. Hayeka, dveh velikih zagovornikov ekonomske svobode, je v teku 20. stoletja avstrijska šola spremenila težišče svoje analize in tudi svoj značaj. Postala je sinonim za ideologijo popolnega ekonomskega in političnega liberalizma. Hkrati se je šola v metodološkem smislu oddaljila od neoklasične (marginalistične) analize tržnega ravnotežja in se usmerila v bolj institucionalno analizo svobodnega podjetništva (gl. npr. Kirzner, *Competition*).

²¹ Žun ga je sicer uvrstil v krog dunajske šole (gl. *Osnovni nauki*, str. 291), kar formalno drži, vendar pa je bil v vsebinskem pogledu Philippovich v primerjavi z drugimi dunajskimi ekonomisti bolj zgodovinsko, institucionalno in socialno-reformno usmerjen. Prim. tudi Kirzner, *The meaning of market process*, str. 59.

odvisna predvsem od njenega pomena za (potrebe) potrošnika. Tako meni tudi Žun, ko pravi, da »(v)rednost ni nobena lastnost dobrine, temveč le odnošaj stvari nasproti potrebi. Po svoji naravi je vrednost nekaj imaterijalnega in podvržena raznim izpremembam«. ²² Takšno mnenje je seveda idealno izhodišče za prehod na marginalistično analizo povpraševanja in cene na osnovi koristnosti in posameznikovega odnosa do dobrine. Toda če bi sedaj pričakovali, da bo Žun po zgledu Mengerja v nadaljevanju prešel na obravnavo koristnosti kot glavne določljivke vrednosti ter na analizo potrošnikovega obnašanja in izpeljavo potrošnikovega ravnotežja po načelu izenačevanja mejnih koristnosti, bi se zmotili. O marginalistični analizi v nadaljevanju knjige ni sledu. Preostala poglavja so namreč napisana izrazito v duhu nemške zgodovinske šole, kar pomeni, da Žun izčrpno opisuje delovanje tržnega gospodarstva, predstavi njegove institucionalne značilnosti, razlaga osnove trgovskega in bančnega poslovanja in poda tudi kratek pregled dotedanega razvoja ekonomske teorije. ²³

Da se je Žun odločil za bolj konservativno zasnovano učbenika, ki je temeljila na tedaj že dolgo uveljavljenem pristopu zgodovinske šole, je razumljivo. Njegov namen je bil Slovence seznaniti z osnovami ekonomske vede in jo popularizirati, za to pa je bila metoda zgodovinske šole, ki je temeljila na opisni analizi, predstavitvi delovanja institucij ter navajanju konkretnih primerov iz prakse in statističnih podatkov, najbolj primerna. Pristop avstrijske šole (oz. marginalizem nasploh) je sicer vseboval veliko večjo analitično moč in možnost matematizacije ekonomske teorije (zlasti z uporabo diferencialnega računa), toda hkrati je bil tudi bistveno bolj abstrakten in suhoparen. Poleg tega Žun verjetno ni bil seznanjen z vsemi razsežnostmi marginalistične »revolucije«, ki se je v ekonomski analizi odvijala v zadnji četrtini 19. stoletja, saj mu vsa literatura ni bila dosegljiva, na kar v predgovoru tudi sam opozarja. ²⁴ Kljub vsemu lahko rečemo, da je bila nje-

gova odločitev za zgodovinsko metodo, glede na namene, ki jih je imel, pravilna, kar posredno potrjuje tudi naslednji pomemben slovenski ekonomski učbenik, ki ga je petindvajset let kasneje izdal profesor Bilimovič. Bilimovič je bil namreč odličen matematični ekonomist, izvrstno je poznal marginalistično teorijo in bil seznanjen z vso najnovejšo ekonomsko literaturo, vseeno pa je v svojem učbeniku vsebinsko in metodološko ohranil »stil« in pristop zgodovinske šole, in to navzlic dejstvu, da je bila ta takrat že definitivno v zatonu. ²⁵ Vzrok je bil verjetno ravno v tem, da pristop zgodovinske šole temelji na obravnavanju ekonomije v širšem družbenem in institucionalnem kontekstu, kar je za celovito predstavitev in razumevanje ekonomskih procesov bistvenega pomena. ²⁶

Nekatere strukturne, vsebinske in jezikovne značilnosti učbenika

Struktura

Kot že rečeno, se je Žun pri zasnovi svojega učbenika zgledoval po podobnih delih predstavnikov nemške zgodovinske šole. Če primerjamo strukturo njegove knjige s strukturo dela *Grundlagen der Nationalökonomie*, ki ga je napisal W. Roscher, eden od utemeljiteljev nemške zgodovinske šole, je podobnost več kot očitna. ²⁷ Pri obeh delih je uvodno poglavje namenjeno predstavitvi osnovnih pojmov, nato pa si v enakem zaporedju sledijo nosilna poglavja, ki se nanašajo na proizvodnjo, menjavo, razdelitev in potrošnjo dobrin. Lahko pa rečemo, da je Žunov učbenik, čeprav po obsegu veliko skromnejši, vsaj zaradi dveh razlogov strukturno bolj domišljen od Roscherjevega. Prvič zato, ker je Žun med uvodno poglavje in poglavje o produkciji vključil še poglavje o »predpogojih uspešnega razvoja gospodarstva«, v katerem med drugim govori o prebivalstvu in državi ter o pomenu osebne svobode in

²² Žun, *Osnovni nauki*, str. 4.

²³ Sicer pa je Žun tudi uvodno poglavje, ki kot rečeno nekoliko spominja na neoklasični pristop, povzel po učbeniku predstavnika nemške zgodovinske šole Roscherja, ki v uvodu prav tako prične z opredelitvijo dobrin, potreb in vrednosti, pri čemer (v kasnejših izdajah) celo navaja Mengerja in njegov koncept mejne koristnosti (prim. Roscher, *Grundlagen*, str. 12–13), medtem ko Žun tega koncepta sploh ne omeni. Mejni koncept posredno nakaže le, ko govori o vplivu stroškov najslabših (mejnih) še obdelanih zemljišč na ceno kmetijskih proizvodov (gl. Žun, *Osnovni nauki*, str. 83–84).

²⁴ »Tudi mi radi oddaljenosti od večjih kulturnih središč ni bilo mogoče uporabiti toliko tujejezične literature, kakor sem si želel v korist svojemu delu« (Žun, *Osnovni nauki*, str. vi). Verjetno misli predvsem na angleško literaturo, na katero se v delu sklicuje manj kot na nemško in francosko. Tudi profesor Oto Norčič, ki je pred leti prvi preučeval Žunov ekonomski učbenik, sklepa, da Žun ni dobro poznal angleških piscev, in hkrati ugotavlja, da je, zlasti v načinu prezentacije, nanj

močno vplival francoski teoretik C. Gide (gl. Norčič, *Ekonomski pogledi*, str. 45).

²⁵ Gl. Bilimovič, *Uvod*. O značilnostih Bilimovičevega dela gl. več v Sušjan, Ljubljansko obdobje.

²⁶ Ob tem dodajmo, da je razvoj ekonomske znanosti v zadnjih sto letih pokazal, da je neoklasična marginalistična metodologija sicer omogočila matematizacijo ekonomske teorije in jo približala idealu tehničnega modeliranja, vendar je ekonomsko teorijo po drugi strani vsebinsko osiromašila, saj je abstrahirala družbeni in institucionalni kontekst ekonomskih procesov. To je v zadnjih dvajsetih letih postalo predmet kritike s strani večine heterodoksnih ekonomistov, ki se zavzemajo za bolj institucionalni in zgodovinski pristop (N. Goodwin za ta pristop uporablja izraz »contextual economics«; gl. Goodwin, *From Outer Circle*, str. 43). S tem pa ponovno postajajo relevantni tudi prispevki nemške zgodovinske šole (prim. Peukert, *The Schmoller*).

²⁷ Gl. Roscher, *Grundlagen* (delo je prvič izšlo leta 1854). To je le prva knjiga iz monumentalne serije petih obsežnih knjig s skupnim naslovom *System der Volkswirtschaft*, ki jih je Roscher izdal med letoma 1854 in 1894.

zasebne lastnine, kar lahko označimo kot poudarjanje pomena človeškega kapitala ter kakovostnega institucionalnega okvira za uspešno delovanje ekonomije.²⁸ In drugič, v primerjavi z Roscherjem, ki je poglede starih ekonomskih teoretikov vpletel v posamezna vsebinska poglavja in je posledično pregled zgodovine ekonomske teorije v njegovi knjigi dokaj fragmentaren, se je Žun odločil za alternativno rešitev. Celotno zadnje poglavje knjige je namenil kratkemu, toda sistematičnemu prikazu dotedanega razvoja ekonomske teorije v povezavi z ekonomsko zgodovino.²⁹ Prikaz je sam po sebi zelo pregleden in poučen, hkrati pa tudi učinkovito zaokroža celotno delo, saj poudari zgodovinsko oz. razvojno dimenzijo narodno-gospodarske vede.³⁰

Knjigi je Žun na koncu poleg vsebinskega dodal še obsežno stvarno kazalo, ki ga je domiselno dopolnil tako, da je večini slovenskih gesel v oklepaju pripisal tudi nemški prevod. S tem je stvarno kazalo postalo tudi zelo uporaben slovensko-nemški slovarček finančnih in ekonomskih pojmov.

Vsebinske značilnosti

V predgovoru h knjigi Žun izrecno poudari, da je narodno gospodarstvo – kot veda, ki pojasnjuje gospodarske pojave in odkriva gospodarske zakone – le del širših gospodarskih znanosti, kamor se uvrščajo še narodno-gospodarska politika, finančne znanosti, gospodarska zgodovina in narodno-gospodarska slovstvena zgodovina.³¹ Tudi za to razvrstitev lahko trdimo, da je v osnovi skladna s stališči nemške zgodovinske šole, ki je zagovarjala delitev ekonomske znanosti na pozitivistično ekonomsko ontologijo (spoznavanje ekonomskih pojavov in odkrivanje ekonomskih zakonov) in normativno ekonomsko deontologijo (ekonomska praksa, zasledovanje določenih ciljev z ukrepi ekonomske in

finančne politike).³² Ekonomska ontologija se dalje deli na nomotetiko (ekonomska teorija, ekonomske zakonitosti) in ekonomsko idiografijo (pojasnjevanje institucionalnega ustroja ekonomije, konkretnih nacionalnih posebnosti itd.). Žunov učbenik o narodno-gospodarski vedi spada v okvir ekonomske ontologije, zato nas ne sme presenetiti, če v njegovih osrednjih poglavjih ne najdemo prav veliko o deontološki problematiki, torej o denarni ali davčni politiki, čeprav se je Žun kot finančni strokovnjak največ ukvarjal ravno z davki. To seveda ne velja za zadnje poglavje, kjer so zlasti v okviru socialističnih idej predstavljene različne zamisli o socialnih reformah. Z vidika nomotetike učbenik podaja osnove tržnih zakonitosti. Sem lahko uvrstimo npr. Žunovo predstavitev dejavnikov ponudbe in povpraševanja na trgu ter prikaz oblikovanja cene, povezanosti delitve dela in produktivnosti ter gibanja dohodkov posameznih produkcijskih faktorjev.³³ Z vidika ekonomske idiografije pa učbenik opisuje glavne institucije tržnega gospodarstva (podjetja, delniške družbe, zadruga, banke)³⁴ in razloži konkurenco, nastanek monopolov, delovanje trgovine, razvoj denarja ter bančne oz. kreditne posele.³⁵

Če obdržimo gornjo klasifikacijo ekonomske znanosti, potem lahko rečemo, da so najboljši in tudi najbolj prepričljivi segmenti Žunovega učbenika tisti, ki so vezani na ekonomsko idiografijo, torej na prikaz razvoja in opis delovanja posameznih institucij. Da je bil Žun predvsem strokovnjak za finance in da ga je to področje najbolj zanimalo, se vidi tudi po tem, da je skoraj celotno poglavje o menjavi namenil prikazu razvoja in vloge denarja v gospodarstvu ter predstavitvi kreditnih in drugih bančnih poslov, vlogi centralne banke v različnih evropskih državah pa tudi mednarodnim plačilom in borznim poslom.³⁶ V tem delu knjige je podal tudi največ statističnih podatkov in praktičnih primerov.³⁷

Čeprav Žun v knjigi ne podaja veliko subjektivnih sodb niti se kakorkoli ideološko ne opredeljuje, je iz konteksta pa tudi neposredno iz nekaterih pasusov mogoče razbrati, da je bil za tedanji čas napredno usmerjen in da ga je skrbela usoda malega slovenskega človeka in delavstva nasploh. Tako npr. opozarja na pomen zadrug, ki so v tistem času tudi

²⁸ Te kategorije se sicer pojavljajo tudi pri Roscherju, vendar ne v skupnem poglavju in izrecno označene kot dejavnik gospodarskega razvoja.

²⁹ Verjetno se je glede tega zgledoval po Philippovichu, ki je razvoju ekonomskih idej posvetil celoten zadnji vsebinski sklop svoje knjige (Gl. Philippovich, *Grundriss: Fünftes Buch – Die Wirtschaftspolitischen Ideenrichtungen*).

³⁰ Žunov učbenik je sicer razdeljen na sedem poglavij in ima tudi avtorjev predgovor. Medtem ko so poglavja (z izjemo uvodnega) dosledno oštevilčena z rimskimi številkami, pa je označevanje podpoglavij in razdelkov na nižjih ravneh, vsaj na prvi pogled, nekoliko nekonsistentno, saj se je Žun v ta namen posluževal velikih in malih črk (v enem primeru tudi grških) pa tudi rimskih in arabskih števil, pri čemer kriteriji, ki jih je uporabljal za razvrščanje, niso povsem jasni. V knjigi je tudi kar nekaj napak, a so večinoma zajete v Popravkih na strani 316. Nekatere pa so ostale: na primer, v šestem poglavju na strani 258 je peti razdelek drugega podpoglavja očitno napačno oštevilčen.

³¹ Žun, *Osnovni nauki*, str. v–vi. Z narodno-gospodarsko slovstveno zgodovino je mišljena zgodovina ekonomske literature oz. teorije.

³² Po zgledu nemških avtorjev je v slovenski ekonomski literaturi to delitev kasneje uporabil in zelo dobro argumentiral tudi A. Bilimovič. Gl. Bilimovič, *Uvod*, str. 126–127.

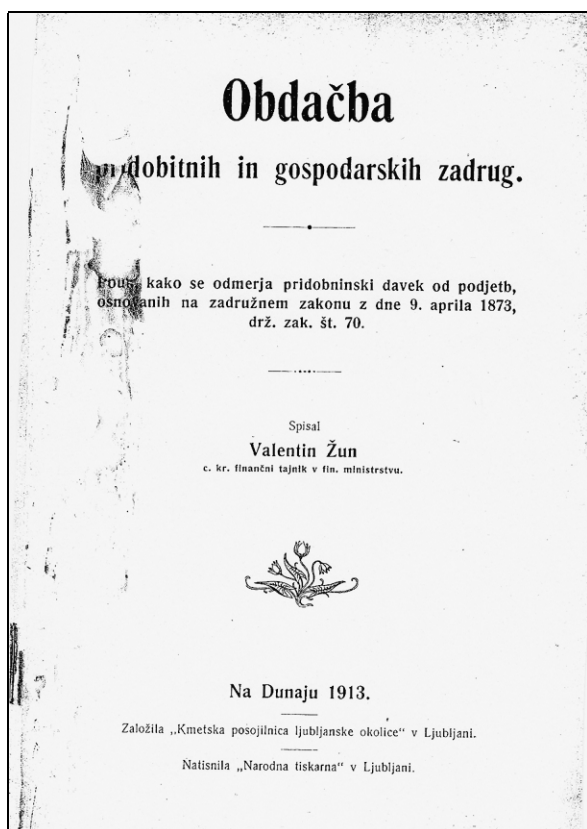
³³ Gl. Žun, *Osnovni nauki*, str. 52–58, 79–84, 189–214.

³⁴ Prav tam, str. 32–51, 116–119.

³⁵ Prav tam, str. 64–72, 87–99, 110–158, 174–183.

³⁶ Prav tam, pogl. III.

³⁷ Npr. podatki o količini izdanih bankovcev po posameznih evropskih državah (*Osnovni nauki*, str. 138–139) ali ilustrativen primer, kako poteka poravnavanje terjatev in dolgov med podjetji, ki imajo svoje žiro račune odprte pri isti komercialni banki (*Osnovni nauki*, str. 120–121).

Žunovi strokovni napotki gospodarstvenikom, kako pri poslovanju obračunavati davke, so bili v slovenskih gospodarskih krogih zelo cenjeni.

na Slovenskem lepo napredovale, bodisi v obliki kreditnih zadrug ali konzumnih društev; njihov namen je po Žunu »pomagati tudi revnejšemu ljudstvu, da si z združevanjem olajša svoj pridobitek in svoje gospodarstvo«. ³⁸ Zaveda se, da se s tehnološkim napredkom večja pomen izobrazbe za delavca in hkrati resignirano ugotavlja, da »(ž)alibog pri nas Slovencih uzgoja še ni tako uravnana, da bi naši delavci postali dostikrat kaj več nego navadni težaki. Bolje plačana mesta v tovarnah imajo večinoma tujci, pa tudi pri rokodelskih obrtih nismo dosti na boljsem«. ³⁹ Nasprotnje miselnosti, da večji delež žensk v prebivalstvu

od moških posledično (preko večjega števila nemoženih žensk in nezakonskih otrok) prinaša breme za državo. »Po našem mnenju to naziranje ni pravo. Ženski naj se poda prilika za izobrazbo, s tem si bo najlažje utrdila svoj socialni in gospodarski položaj«. ⁴⁰ Žun z naklonjenostjo piše tudi o delavskih društvih, v katera se delavci združujejo »z namenom, da bi enotno postopali nasproti podjetnikom glede delovne pogodbe, glede plače, delovnega časa, obrata i.t.d.« ⁴¹ in hkrati ugotavlja, da je organiziranost delavcev na Kranjskem v primerjavi z nekaterimi drugimi deželami, kjer živijo Slovenci, razmeroma šibka. Tudi država »na noben način ne sme pripustiti, da bi se delovne pogodbe prepustile zakonu o prosti konkurenci«. ⁴² Potrebna je delavska zakonodaja, ki poleg delovnega časa in delovne dobe določi tudi različne oblike delavskih zavarovanj, pri katerih mora država »ali podjetniku naložiti en del premije ali pa (delavcu) sama priskočiti na pomoč«. ⁴³ Do kapitalistov je kritičen, češ da so se do kapitala pogosto dokopali s špekulacijo. Motijo ga prevelike socialne razlike, ki jih mora preprečevati institucionalna ureditev, sicer pride do konfliktov. In še: »Vsekakor je nujno potrebno, da se v narodu budi smisel za delo in varčnost, da skrbe pravne naprave v državi za to, da se prihranjena glavnicna tudi lahko varno naloži, da vlada mir v državi sami in tudi mir na ven in da ne nastanejo preveliki razločki med posameznimi glavničnimi imovinami. Zdrav srednji stan najbolj pospešuje nabiranje glavnice.« ⁴⁴

Da je Žun simpatiziral z delavstvom, lahko sklepamo tudi na podlagi njegove obsežne predstavitve socialističnih ekonomskih idej v zadnjem poglavju, ki sicer prinaša sistematičen pregled razvoja vede o narodnem gospodarstvu. Po kratkem prikazu antičnih in srednjeveških prispevkov ter merkantilizma in fiziokratizma preide na klasično ekonomsko teorijo in predstavi Smithov liberalni sistem ter njegove nadaljevalce (J. Say, D. Ricardo) pa tudi nasprotnike (F. List). Nato pa je skoraj polovica poglavja posvečena idejam socializma in komunizma, in sicer zgodnjim socialističnim idejam (T. Morus, francoskim in angleškim socialistom (C. Fourier, L. Blanc, R. Owen idr.), Marxovi teoriji o proletarski revoluciji ter razvoju nemške in avstrijske socialdemokracije (F. Lassalle, E. Bernstein). ⁴⁵ Žun se sicer vzdrži neposrednih komentarjev glede predstavljenih socialističnih avtorjev in teorij, vendar daje

³⁸ Žun, *Osnovni nauki*, str. 41. Žun zlasti priporoča ustanavljanje »rajfajznovk«, »ker so pridobinskega davka oproščene« (*Osnovni nauki*, str. 42). V slovenskem prostoru sta se namreč razvila oba v Evropi uveljavljena sistema kreditnega združništva. Kreditne zadruge po Raiffeisnovem sistemu so bile namenjene predvsem kmečkemu prebivalstvu, omejene so bile na lokalno okolje in solidarnostno orientirane, niso imele redno zaposlenih, dobiček je šel izključno v rezervni sklad (zato davčna oprostitve). Schulze-Delitschev sistem zadrug pa je bil namenjen predvsem mestnemu srednjemu sloju (obrtniki, trgovci), zadruge so bile bolj kapitalsko orientirane, s plačanimi uradniki, dobiček se je izplačeval deležnikom v obliki dividend. Prim. Lazarevič in Princič, *Zgodovina*, str. 26–30.

³⁹ Žun, *Osnovni nauki*, str. 28.

⁴⁰ Prav tam, str. 9.

⁴¹ Prav tam, str. 72.

⁴² Prav tam, str. 213.

⁴³ Prav tam, str. 218.

⁴⁴ Prav tam, str. 31–32.

⁴⁵ Prav tam, str. 258–284. V tem delu poglavja je precej podobnosti s hrvaškim učbenikom *Izabrana poglavja iz narodnega gospodarstva*, ki ga je leta 1903 izdal Fran Milobar in ki ga Žun uvodoma tudi omenja kot enega od virov (gl. Žun, *Osnovni nauki*, str. viii; prim. Milobar, *Izabrana poglavja*, pogl. 4).

njegov način pisanja bralcu vseeno občutek, da se nagiba k socialdemokratskim stališčem Bernsteinevega tipa. Dokaj podrobno navaja točke Erfurtskega programa (splošna volilna pravica, javno šolstvo in zdravstvo, varovanje delavskih pravic itd.), ki je bil osnova nemške socialdemokracije. Ob koncu predstavi še različne zahteve po socialnih reformah, kot jih postavljajo državni socialisti in krščanski socialisti. Oboji državi pripisujejo ključno vlogo za zagotavljanje večje pravičnosti. Država mora gospodarsko-družbene zadeve voditi v interesu naroda in (tu Žun navaja Kreka) »posegati (...) v lastninsko pravico in jo pravično omejiti, skrbeti mora, da se goji duh solidarnosti, duh združništva v gospodarskem življenju, (...) (v) osebnih zadevah naravnost se pa ne sme vtikati«. ⁴⁶ Zanimivo je, da nemški zgodovinski šoli (ki jo uvršča med moderne šole) v pregledu teorij ne nameni veliko prostora, vendar pa zelo koncizno poda njeno bistvo, ki je predvsem v tem, »da družbeno gospodarstvo, ki se nam kaže v posameznih dobah, vedno odgovarja dotični dobi« in da posledično ekonomske institucije (Žun jih imenuje »naprave«) ne morejo biti univerzalne, veljavne »za vse čase in vse narode«. Poleg tega je ekonomijo vedno treba obravnavati v širšem družbenem in kulturnem kontekstu. »Gospodarska znanost se nima pečati le z materialnim bogastvom in z izmenjavo dobrin in dajatev, slonečo na sebičnem nagonu prebivalstva, temveč ima obsegati splošni socialni red in organizacijo narodnogospodarskega življenja, pri čemur se mora tudi upoštevati etični moment«. ⁴⁷

Strokovno izrazje in jezikovne posebnosti

Eden od ciljev, ki jih je Žun zasledoval s svojim ekonomskim učbenikom, je bil tudi prispevati k uveljavljanju ekonomske in finančne terminologije v slovenskem jeziku. K razvoju slovenskih finančnih izrazov je od zadnje četrtine 19. stoletja dalje pripomogel razmah slovenskih hranilnic in zadrug. Tudi slovenska strokovna periodika ter časniki in glasila, ki so se pojavili v tem obdobju, so objavljali članke s finančno in ekonomsko vsebino in širili tovrstno strokovno izrazje, ki se je v glavnem oblikovalo po nemškem zgledu. ⁴⁸ Omeniti je treba predvsem *Slovenski pravnik* in *Slovenski trgovski vestnik*. ⁴⁹ Žun je obstoječe izraze povzel, jih utrdil

in napravil še korak dlje, zlasti v pogledu njihove sistematizacije (stvarno kazalo oz. slovar na koncu knjige) ter z vpeljavo nekaterih slovenskih izrazov za učbeniške pojme iz ekonomske teorije.

Slovenski finančni izrazi v knjigi se nanašajo predvsem na bančništvo, v manjši meri pa tudi na mednarodne finance in zavarovalništvo. Navedimo samo nekaj primerov: *kreditna zadruga* (nem. *Kreditgenossenschaft*), *vloga* (nem. *Deposit*), *donos* (nem. *Ertrag*), *menični posel* (nem. *Wechselgeschäft*), *plačilna zmožnost* (nem. *Zahlungsfähigkeit*), *izdaja bankovcev* (nem. *Banknotenausgabe*), *valuta* ali *vrednota* (nem. *Währung*), *zlata valuta* (nem. *Goldwährung*), *plačilna bilanca* (nem. *Zahlungsbilanz*), *zavarovalna premija* (nem. *Versicherungsprämie*), *pozavarovanje* (nem. *Rückversicherung*) itd.

Nekateri finančni izrazi, ki jih uporablja Žun, so do danes z razvojem jezika nekoliko spremenili obliko: *obrestno merilo* ali *obrestna stopinja* (nem. *Zinsfuß*; danes slov. obrestna mera), *hipotečni kredit* (nem. *Hypothekarkredit*; danes slov. hipotekarni kredit), *kratkoroki (kratki) in dolgoroki (dolgi) kredit* (nem. *kurzfristiger in langfristiger Kredit*; danes kratkoročni in dolgoročni kredit), *kotovanje* (nem. *Kotierung*; danes slov. kotacija ali kotiranje (na borzi)), *ažijo* ali *nadavek* (nem. *Aufgeld* ali *Agio*; danes slov. pribitek), *prisilno zavarovanje* (nem. *Zwangversicherung*; vsebinsko je danes to obvezno zavarovanje). Nekaj izrazov je bilo prenesenih neposredno iz nemščine, npr. *kurz* (iz. nem. *Kurs*; danes slov. tečaj), *depozitni posel* (nem. *Depositengeschäft*), *terminski posel* (nem. *Termingeschäft*). Nasprotno pa se je pri nekaterih izrazih do danes že nekoliko pozabilo na bolj slovensko obliko, ki jo je uporabljal Žun, npr. *imenska vrednost* (nem. *Nominalwert*; danes slov. največkrat kar nominalna vrednost).

Izrazi, povezani z učbeniško ekonomsko teorijo, so bili manj razširjeni, zato je moral Žun tu pogosteje orati prevajalsko ledino. Tudi pri teh izrazih je kasneje prihajalo do sprememb. Nemški *Grundlagen der Produktion* ali *Produktionsfaktoren* so po njem *podlage produkciji* ali *produkcijski čimtelji* (danes slov. produkcijski faktorji ali produkcijski tvorci). Faze ekonomskega procesa so po Žunu *pridobivanje dobrin* ali *produkcija* (iz. nem. *Produktion*; danes slov. proizvodnja ali produkcija), *kroženje dobrin* (nem. *Güterumlauf, Güterzirkulation*), *izmenjava* (nem. *Austausch*; danes slov. menjava), ⁵⁰ *razdeljevanje dobrin* (nem. *Güterverteil* ali *Distribution*;

⁴⁶ Žun, *Osnovni nauki*, str. 288.

⁴⁷ Prav tam, str. 290–291, poudarjeno v originalu.

⁴⁸ »Jezik razodeva nemški vpliv« je tudi ena od pripomb v kratki recenziji Žunove knjige, ki je izšla v *Domu in svetu* (Bočnik, Valentin Žun, str. 230).

⁴⁹ V *Slovenskem pravniku* sta na prelomu stoletja članke s finančno tematiko objavljala npr. Fr. Šuklje in I. Kavčnik (gl. Šuklje, O reformi; Kavčnik, O vrednotah), o ekonomskih temah pa sta pisala zlasti A. Kupljen in I. Žmavc (gl. npr. Kupljen, O gospodarstvu; Žmavc, O glavnih pojmi). Slednjega izrecno omenja tudi Žun (*Osnovni nauki*, str. 292). V *Slovenskem trgovskem vestniku* je že od začetka njegovega

izhajanja v letu 1904 z objavami sodeloval tudi Žun (gl. npr. Žun, Vpogled), finančno in ekonomsko tematiko pa so obravnavali še R. Marn (ki je bil tudi urednik), S. Škerbinec, R. Šega idr. (gl. npr. Marn, O občni pridobnini; Škerbinec, Kondicijske združbe).

⁵⁰ Kukovec je za fazo menjave uporabljal izraz *zamena* (gl. Block, *Uvod*, str. 29).

— 306 —	— 307 —
<p>novec glavni (Hauptmünze) 99, 102 novec kurantni (Kurantmünze) 102 novec trgovinski (Handelsmünze) 102</p> <p style="text-align: center;">O</p> <p>Običaj borzni (Börsensusance) 169 objektivna (prometna, tržna, menjalna vrednost) (objektiver [Verkehrs], [Markt], Tauschwert) 80 obračunovališče (Abrechnungsstelle) 124 obrat (Betrieb) 35, 49 obratna (tekoča, krožeča) glavnica 29 obrest glavnica (Kapitalszins) 200 kosmata (Bruttozins) 200 čista (Nettozins) 200 prvotna (ursprünglicher Zins) 200 dogovorjena (vereinbarter Zins) 200 posojilna (Darlehenszins) 200 obrestno merilo (obrestna stopinja) (Zinsfuß) 201 obrestno merilo (poprečno v deželi navadno, srednje) (Durchschnitts-, landesüblicher Zinsfuß) 204 obrestno merilo oficijalno (offizieller Zinsfuß [Bankrate]) 119 obroč (Ring) 70 obrt (Gewerbe) 61 odpovedljiv kredit (kündbarer Kredit) 112 odstop (Remedium, Toleranz) 96 omejeni kredit (terminierter Kredit) 112 osebni kredit (Personalkredit) 111</p> <p style="text-align: center;">P</p> <p>Papir vrednostni (Wertpapier) 152 papirji vrednostni, trgovina z — 175</p>	<p>papirna vrednota (Papierwährung) 102, 146 papirnati denar bančni (Bankpapiergeld) 145 papirnati denar državni (Staatspapiergeld) 144 parti ouvrier revolutionnaire 267 pasivna trgovina 175 plača delovna (Arbeitslohn) 206 plača uradniška (Gehalt) 206 plača podjetniška (Unternehmerlohn) 193 plačilna bilanca (Zahlungsbilanz) 146 plačilna zmožnost (Zahlungsfähigkeit) 99 plodnost (Produktivität) 17 podjetbe javne (öffentliche Unternehmungen) 48 podjetba (Unternehmen, Unternehmung) 34 podjetnik (Unternehmer) 22, 33, 192 podjetniška plača (Unternehmerlohn) 193 podjetniški dobiček (Unternehmergewinn) 193, 196 podjetniški dohodek (Unternehmereinkommen) 192 podlage produkciji — produkcijski činitelji (Grundlagen der Produktion, Produktionsfaktoren) 17 podnebje (Klima) 18 pogodba trgovinska (Handelsvertrag) 180 poklic (Beruf) 57 pokrit (gedeckt) 129 pokrit z gotovino (bargedeckt) 129 pokrit bankovno (bankmäßig gedeckt) 129 polica zavarovalna (Versicherungspolizze) 217 polnovreden (vollwertig) 97 ponudba (Angebot) 80 pomorska trgovina (Seehandel) 175 porabna vrednost (Gebrauchswert) 4, 79 poroštevni kredit (Bürgschaftskredit) 111 posamezno gospodarstvo (Einzelwirtschaft) 6</p> <p style="text-align: right;">20*</p>

Del stvarnega kazala v Žunovem učbeniku. To kazalo je bilo hkrati tudi majhen slovensko-nemški slovar ekonomskih in finančnih izrazov.

danes slov. razdelitev) in *trošenje* ali *konsumpcija* (nem. *Konsumtion*; danes slov. *potrošnja*). Neposredno iz nemščine prevzet izraz *konsumpcija* (ali tudi *konzumpcija*) je bil v slovenskih tekstih tedaj še zelo zakoreninjen, vendar pa je Žun že dajal prednost slovenskemu izrazu *trošenje*, pri čemer je pravilno ločil in definiral *produktivno* in *neproduktivno trošenje* ter *javno* in *zasebno trošenje*.⁵¹

Navedimo slovenska poimenovanja še nekaterih tipičnih učbeniških pojmov, kot jih povzema Žun: (*zunanja narava, delo in glavnica* kot trije glavni produkcijski faktorji (iz nem. *Natur* (ali po Roscherju *äußere Natur*), *Arbeit und Kapital*; danes slov. *zemlja, delo in kapital*), *ponudba* (nem. *Angebot*), *vpraševanje* (nem. *Nachfrage*; danes slov. *popraševanje*), *dobrina* (nem. *Gut*), *potreba* (nem. *Bedürfnis*), *delitev dela* (nem. *Arbeitsteilung*), *produkcijski stroški* (nem. *Produktionskosten*).⁵² Dohodki produkcijskih faktorjev so *plača* ali *mezda* (nem. *Arbeitslohn, Geldlohn*), *zemljiška renta* (nem. *Bodenrente*) in *podjetniški dohodek* (nem. *Unternehmerein-*

kommen), pri čemer je slednji sestavljen iz *glavnice obresti* (nem. *Kapitalzins*; danes slov. *obresti na vložen kapital*), *podjetniške plače* (nem. *Unternehmerlohn*) in *podjetniškega dobička* (nem. *Unternehmergewinn*), ki je v praksi lahko tudi *podjetniška zguba* (danes slov. *podjetniška izguba*). Ostali dohodki so kategorizirani kot *izvedeni dohodek* (nem. *abgeleitetes Einkommen*). Iz teorije trga lahko omenimo še *naravni monopol* (nem. *natürliches Monopol*) in *državni monopol* (nem. *Staatsmonopol*). V poglavju o zgodovini ekonomske vede najdemo med drugim npr. *teorijo o mezdnem fondu* (angl. *wages-fund theory*,⁵³ nem. *Lohnfond Theorie*), *železni ali kruti zakon o mezdi* (iz. nem. (po Lassallu) *ehernes (grausames) Lohngesetz*) in *nadvrednost* (iz nem. (po Marxu) *Mehrwert*; danes slov. *presežna vrednost*). Med Žunove izraze, ki so do danes spremenili obliko, lahko vključimo še dva: *podjetba* (nem. *Unternehmen* ali *Unternehmung*; danes slov. *podjetje*) in *dedinsko pravo* (nem. *Erbrecht*; danes slov. *dedno pravo*).

Treba je tudi priznati, da pri slovenjenju določenih izrazov Žun ni izbral najboljših rešitev. Če

⁵¹ Gl. npr. Block, *Uvod*, str. 114. Prim. Žun, *Osnovni nauki*, str. 222–223).

⁵² Slednji je zanimiv, ker se je v slovenskih člankih na prelomu stoletja namesto *stroški* občasno pojavljal tudi še izraz *troški* (po zgledu hrvaškega *troškovi*).

⁵³ Žun tu sam navaja tudi angleški izraz; teorija o mezdnem skladu je nastala v okviru angleške klasične politične ekonomije.

upoštevamo nekatere tedaj že uporabljane ekonomske izraze v slovenščini in če hkrati presojava z današnjega zornega kota, potem določene Žunove terminološke odločitve lahko označimo za regresijo. Za kapital kot produkcijski faktor je Žun (verjetno v želji po uveljavitvi čim večjega števila povsem slovenskih besed) dosledno uporabljal izraz *glavnica*, čeprav je že Kukovec, ki je v omenjenem prevodu Blockove knjige omenil obe možnosti, dal prednost izrazu *kapital*. Vsaj v pomenu produkcijskega faktorja je ta izraz kasneje v slovenski ekonomski stroki tudi prevladal. Glede poimenovanja različnih vrst kapitala se na prvi pogled zdi nenavadna Žunova odločitev za izraz *stoječa* (tudi *trdna* ali *napravna*) *glavnica* (nem. *dauerndes (stehendes) Anlagekapital*; danes slov. trajni ali fiksni kapital); verjetno je želel poudariti, da gre za nepremičnine (trdno stoječe tovarniške zgradbe) in stroje. Na drugi strani Žun pozna *krožečo* (tudi *tekočo* ali *obratno*) *glavnico* (nem. *umlaufendes, flüssiges Betriebskapital*; danes slov. obratni ali cirkulirajoči kapital). Tudi tu lahko rečemo, da je Kukovec s svojo preprosto delitvijo na *stalen* (*fiksen*) in *krožeč* (*cirkulujoč*) *kapital* bolje anticipiral kasnejši terminološki razvoj.⁵⁴ Enako velja za *glavnično obrest* in *obresti kapitala*⁵⁵ ter za izraz *povpraševanje*, ki ga Kukovec (skoraj 10 let prej) že zelo moderno uporablja, medtem ko Žun vztraja pri zastarelem *vpraševanju*.⁵⁶ Tudi ni jasno, zakaj se je Žun večinoma oklepal okornega izraza *obrestno merilo* (ali *obrestna stopinja*), čeprav je bil v njegovem času že splošno razširjen izraz *obrestna mera*.⁵⁷

Med domačimi izrazi, ki jim je Žun dajal prednost in se žal kasneje niso uveljavili, je *tekmovanje* (nem. Konkurrenz, danes slov. konkurenca).⁵⁸ Ta izraz tudi bolje zajema bistvo pojma, pri katerem gre za dinamičen proces rivalstva med producenti. V neoklasični ekonomski teoriji se je namreč koncept konkurence sčasoma začelo istovetiti s statičnim pojmom tržne strukture (govori se o »oblikah« konkurence, kot so popolna konkurenca, monopol, oligopol), na dinamično vsebino koncepta (v smislu »intenzitete« konkurence oz. tekmovanja) pa se je pozabilo, kar danes kritizirajo zlasti heterodoksni ekonomisti.⁵⁹ Dodajmo na tem mestu še, da Žun za člane uprav podjetij ipd. v knjigi uporablja izraz

ravnatelj,⁶⁰ ki se je v obdobju pred drugo svetovno vojno zelo razširil, nato pa v socialističnem sistemu izginil. Po osamosvojitvi Slovenije in spremembi ekonomskega sistema je bilo nekaj poskusov, da bi se namesto prevzete tujke *manager* (*menedžer* ipd.) ponovno uveljavil *ravnatelj*, a so bili neuspešni.

Žun v knjigi tudi pogosto uporablja izraz *zistem* (piše ga v skladu z nemško izgovorjavo besede *System*), npr. *Smithov zistem* ali *čekovni zistem* (danes slov. *Smithov sistem*, *čekovni sistem*). Pri slednjem je nenavadno, da besedo *ček* izvede iz angleščine (*check*), čeprav bi pričakovali, da se bo tudi tu naslonil na nemščino (*Scheck*) in bi torej moral biti *šekovni zistem*, še zlasti ker se je v strokovnih tekstih v njegovem času uporabljala iz nemščine izvedena oblika (npr. *šekovno pravo*).⁶¹ Med bolj zastarele oblike izrazov, povezanih z ekonomijo, spadajo tudi občasna raba besede *svet* v pomenu *zemlje* oz. *zemljišča*, *zveza kup in prodaja* v pomenu *nakup in prodaja*, stopnjevanje v smislu, da izdelki postajajo *ceneji*, torej *cenejši*, raba besede *odstop* v pomenu tolerance, torej *odstopanja* (npr. od predpisanega deleža plemenite kovine v kovancu), *staviti* v pomenu *postaviti* (kupci (po)stavijo zgornjo mejo vrednosti, ki so jo še pripravljene plačati), izraz *ponehati* v pomenu *zmanjšati se* (zaradi previsoke cene (po)vpraševanje poneha oz. se zmanjša) itd.⁶²

Zaključek

Ekonomski učbenik Valentina Žuna je za Slovence nastal ob pravem času. Dinamizacija gospodarskega življenja v naših krajih na prelomu 19. in 20. stoletja je klicala tudi po teoretični osvetlitvi ekonomskih procesov v domačem jeziku. Žun je s svojim učbenikom dosegel dvoje. Po eni strani je, sledeč metodološki tradiciji nemške zgodovinske šole, razložil osnovne ekonomske kategorije ter predstavil značilnosti delovanja institucij tržnega gospodarstva v realnem in finančnem sektorju. Po drugi strani pa je povzel tedaj novo nastajajočo slovensko ekonomsko in finančno terminologijo ter jo razširil in sistematiziral. V obeh pogledih je opravil pionirsko delo in položil temelje, na katerih so gradili poznejši slovenski ekonomisti.

Žun je ekonomski učbenik nedvomno pisal z velikim zanosom in navdušenjem. Zanj je bilo razvijanje slovenske ekonomske terminologije dejavnik uveljavljanja slovenske samobitnosti in osamosvajanja izpod avstrijske prevlade tudi na znanstvenem področju. Danes, sto let kasneje, tovrstnega zanosa glede razvoja terminologije v slovenski ekonomski stroki ni zaslediti. Tako kot vse druge značnosti se tudi ekonomija zelo hitro razvija. Produk-

54 Prim. Žun, *Osnovni nauki*, str. 28–30) in Block, *Uvod*, str. 64–70.

55 Drugi izraz, ki ga je uporabil Kukovec, je seveda sodobnejši. Prim. Žun, *Osnovni nauki*, str. 200 in Block, *Uvod*, str. 73.

56 Prim. Žun, *Osnovni nauki*, str. 82 in Block, *Uvod*, str. 38, 40.

57 Gl. Žun, *Osnovni nauki*, str. 201 in prim. npr. *Slovenski narod*, 1898, št. 50, str. 1. Toda prim. tudi Žun, *Osnovni nauki*, str. 85. Prim. še izraz *davčno merilo* (v pomenu davčne stopnje) v njegovem poznejšem članku (Žun, Nove davčne olajšave, str. 38).

58 Žun, *Osnovni nauki*, str. 64.

59 Npr. Čapoğlu, *Prices*. Prim. tudi McNulty, *Economic Theory* ter Hayek, *The Meaning of Competition*.

60 Npr. Žun, *Osnovni nauki*, str. 196.

61 Gl. Šega, *Šekovno pravo*.

62 Za primere gl. Žun, *Osnovni nauki*, str. 78, 83, 85, 86, 96.

cija znanstvenih del v svetovnem merilu je ogromna, vsakodnevno prihajajo v obtok novi koncepti in z njimi novi izrazi, ki se v slovenščino pogosto prenašajo kar v izvorni, največkrat angleški obliki. Za iskanje ustreznih slovenskih besed in razvijanje slovenskega ekonomskega in finančnega izrazja je v takih razmerah vedno manj časa.⁶³ Še bolj zaskrbljujoče pa je, da pravzaprav ni niti potrebe za to, saj se pri nas znanstveno-raziskovalno delo in tudi pedagoški proces na univerzah vse pogosteje odvijata kar v tujem jeziku. Žun bi bil nad novimi časi presenečen in verjetno tudi malo razočaran.

VIRI IN LITERATURA

- Andrejka, Rudolf: Zasluzni slovenski upravni juristi. *Pol stoletja društva »Pravnik«*. Spominska knjiga (ur. Rudolf Sajovic). Ljubljana: Društvo »Pravnik«, 1939, str. 80–150.
- Benedetič, Ana: *Poti do univerze*. Ljubljana: Studia Humanitatis, 1999.
- Bilimovič, Aleksander: *Uvod v ekonomsko vedo*. Ljubljana: Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1933.
- Block, Maurice: *Uvod v narodno gospodarstvo* (uredil Vekoslav Kukovec). Maribor: samozaložba, 1899.
- Bočnik, I.: Valentin Žun: Osnovni nauki o narodnem gospodarstvu. *Dom in svet*, 22, 1909, št. 5, str. 230.
- Čapoğlu, Gökhan: *Prices, profits and financial structures: a post-Keynesian approach to competition*. Aldershot: Edward Elgar, 1991.
- Filipović, Nenad, Popović, Milojka, Purg, Danica, Vakanjac, Denise: *Slovar poslovnih izrazov v angleščini in slovenščini*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga, 2001.
- Fischer, Jasna, Lazarevič, Žarko, Prinčič, Jože: *The Economic History of Slovenia (1750–1991)*. Vrhnika: Razum, 1999.
- Goodwin, Neva: From Outer Circle to Center Stage: The Maturation of Heterodox Economics. *Future Directions for Heterodox Economics* (ur. John T. Harvey and Robert F. Garnett, Jr.), Ann Arbor: The University of Michigan Press, 2008, str. 27–52.
- Hayek, Friedrich A.: The Meaning of Competition. F.A. Hayek, *Individualism and Economic Order*. London: Routledge & Kegan Paul Ltd., 1949, str. 92–106.
- Kavčnik, I.: O vrednotah (valutah). *Slovenski pravnik*, XVI, 1900, št. 3 in 4, str. 65–70, 97–102.
- Kirzner, Israel M.: *Competition and Entrepreneurship*. Chicago and London: The University of Chicago Press, 1973.
- Kirzner, Israel M.: *The meaning of market process. Essays in the development of modern Austrian economics*. London and New York: Routledge, 1992.
- Krek, Janez Ev.: *Narodna ekonomija* (predavanja bogoslovcem v Ljubljani). Ljubljana: s. n. (litografičan vezan rokopis), [1906].
- Kupljen, Andrej: O gospodarstvu in njegovih vrstah. *Slovenski pravnik*, VI, 1890, št. 1 in 2, str. 8–10, 41–43.
- Lazarevič, Žarko, Prinčič, Jože: *Zgodovina slovenskega bančništva*. Ljubljana: ZBS – Združenje bank Slovenije, 2000.
- Lazarevič, Žarko: *Plasti prostora in časa*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2009.
- Marn, Rudolf: O občni pridobnini. *Slovenski trgovski vestnik*, I, 1904, št. 1 in 2, str. 6–8.
- Marn, Rudolf: Valentin Žun. *Slovenski narod*, LI, 1918, št. 245, str. 1.
- McNulty, Paul J.: Economic Theory and the Meaning of Competition. *Quarterly Journal of Economics*, 82, 1968, št. 4, str. 638–656.
- Milobar, Fran: *Izabrana poglavlja iz narodnoga gospodarstva (političke ekonomije)* (II. svezak). Zagreb: Naklada »Matica Hrvatske«, 1903.
- Mramor, Dušan: *Slovar poslovnofinančnih izrazov: slovensko angleški, angleško-slovenski*. Ljubljana: Gospodarski vestnik, 1999.
- Murko, Vladimir: Razvoj ekonomske misli pri Slovencih od 17. do 20. stoletja. *Ekonomski revija*, 32, 1981, št. 1–2, str. 9–38.
- Norčič, Oto: Ekonomski pogledi dveh slovenskih piscev na prehodu stoletja. *Ekonomski revija*, 32, 1981, št. 1–2, str. 39–52.
- Peukert, Helge: The Schmoller Renaissance. *History of Political Economy*, 33, 2001, št. 1, str. 71–116.
- Philippovich, Eugen von: *Grundriß der Politischen Oekonomie*. Erster Band. (Siebente, revidierte Auflage). Tübingen: Verlag von J.C.B. Mohr (Paul Siebert), 1908.
- Ribnikar, Ivan: Jezik v ekonomiji. *Simpozij Slovenski jezik v znanosti 2: zbornik prispevkov* (ur. Ada Vidovič-Muha in Nace Šumi). Ljubljana: Znanstveni inštitut filozofske fakultete, 1989, str. 85–88.
- Roscher, Wilhelm: *Grundlagen der Nationalökonomie* (Dreiuundzwanzigste vermehrte und verbesserte Auflage). Stuttgart: J.G. Cotta'sche Buchhandlung Nachfolger, 1900.
- Screpanti, Ernesto and Zamagni, Stefano: *An Out-*

⁶³ Veliko je bilo v pogledu slovenske gospodarske terminologije narejeno zlasti v prvem desetletju po osamosvojitvi, in sicer hkrati z odpravo neologizmov socialističnega obdobja (o teh gl. Ribnikar, Jezik v ekonomiji). Vendar pa to velja predvsem za slovenjenje finančne in poslovne terminologije (gl. npr. Mramor, *Slovar poslovnofinančnih izrazov*; Šega, *Veliki moderni poslovni slovar*; Filipović et al., *Slovar poslovnih izrazov*). Na področju razvoja slovenske ekonomsko-teoretične terminologije je bilo narejenega bistveno manj.

- line of the History of Economic Thought* (Second Edition). Oxford: Oxford University Press, 2005.
- Sinobad, Jure: Zakaj bi se morali v Linhartovem letu spominjati tudi Valentina in Uroša Žuna? *Linhartovi listi*, 5, 2006, št. 17, str. 1–4.
- Slovenski biografski leksikon*. Četrta knjiga (ur. Alfonz Gspan, Jože Munda in Fran Petre). Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1980–1991.
- Spiegel, Henry W.: *The Growth of Economic Thought* (Third Edition). Durham & London: Duke University Press, 1991.
- Sušjan, Andrej: Ljubljansko obdobje v življenju in delu ekonomista Aleksandra Bilimoviča. *Kronika*, 52, 2004, št. 1, str. 55–72.
- Šega, Lidija: *Veliki moderni poslovni slovar: angleško-slovenski*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1997.
- Šega, Rudolf: Šekovno pravo. *Slovenski trgovski vestnik*, IV, 1907, št. 10, str. 113–115.
- Škerbinec, Silv.: Kondicijske združbe, karteli, ringi in trusti. *Slovenski trgovski vestnik*, IV, 1907, št. 5, str. 49–50.
- Šuklje, Fr.: O reformi naših direktnih davkov. *Slovenski pravnik*, IX, 1893, št. 8 in 9, str. 225–231, 257–266.
- Žmavc, I.: O glavnih pojmih politične ekonomije. *Slovenski pravnik*, XV, 1899, št. 6 in 9, str. 165–169, 257–262.
- Žun, Valentin: Avstro-ogrška vnanja trgovina v preteklem letu. *Slovenski trgovski vestnik*, X, 1913, št. 10, str. 110–112.
- Žun, Valentin: Delniške družbe in družbe z omejeno zavezo v avstrijskih davčnih določbah. *Slovenski pravnik*, XXX, 1914, št. 1, str. 4–9.
- Žun, Valentin: Delniške družbe na Kranjskem v poslovnem letu 1912. *Slovenski trgovski vestnik*, XI, 1914, št. 5, str. 49–51.
- Žun, Valentin: *Dobrodina*. Ljubljana: Katoliška Bukvarna, 1914.
- Žun, Valentin: Družbe z omejeno zavezo. *Slovenski trgovski vestnik*, IV, 1907, št. 6, str. 62–65.
- Žun, Valentin: Naš kovinasti in papirnati denar. *Slovenski trgovski vestnik*, IX, 1912, št. 9, str. 97–98.
- Žun, Valentin: Nekoliko statistike o cenah ob izbruhu vojne. *Slovenski trgovski vestnik*, XV, 1918, št. 8, str. 58–59.
- Žun, Valentin: Nove davčne olajšave za pridobitne in gospodarske zadruge. *Slovenski pravnik*, XXIX, 1913, št. 2, str. 33–38.
- Žun, Valentin: Novemu času naproti. *Slovenski trgovski vestnik*, XV, 1918, št. 4, str. 25–26.
- Žun, Valentin: *Obdoba pridobitnih in gospodarskih zadrug*. Ljubljana: Kmetijska posojilnica ljubljanske okolice, 1913.
- Žun, Valentin: *Osebna dohodnina*. Kranj: Društvo »Pravnik«, 1905.
- Žun, Valentin: *Osnovni nauki o narodnem gospodarstvu*. Ljubljana: Narodna knjigarna, 1908.
- Žun, Valentin: Pojem finančne vede. *Slovenski pravnik*, XXX, 1914, št. 8–12, str. 281–285.
- Žun, Valentin: Prihranki naših »Amerikancev«. *Slovenski trgovski vestnik*, IX, 1912, št. 8 in 9, str. 85–88, 98–100.
- Žun, Valentin: Varnost v hranilnicah naloženega denarja. *Slovenski trgovski vestnik*, IX, 1912, št. 12, str. 134–135.
- Žun, Valentin: Vojni pribitek k neposrednim davkom. *Slovenski pravnik*, XXXII, 1916, št. 8–10, str. 162–165.
- Žun, Valentin: Vpogled v opravilne knjige in zakon o osebnih davkih. *Slovenski trgovski vestnik*, I, 1904, št. 8, str. 83.

S U M M A R Y

Valentin Žun's economics textbook from 1908: the circumstances at the time of its publication and some characteristics of its content and language

In 1908 Valentin Žun (1873–1918) wrote a book titled *Osnovni nauki o narodnem gospodarstvu* (Principles of National Economy), which is considered to be the first economics textbook in Slovenian language, systematically presenting the basics of economic theory and the characteristics of economic and financial institutions. Žun was born into a farmer's family in a small village Trboje near Smlednik and studied law at the University of Vienna. After graduation he entered civil service and became a tax inspector holding this position in various Slovenian towns. Between 1910 and 1914 he worked at the Austrian ministry of finance in Vienna. His main field of professional interest was public finance, and he was therefore regularly publishing articles on economic and financial issues in Slovenian periodicals. He was known for his clear and systematic explication of tax regulations, with practical examples, because of which his publications were very much appreciated in Slovenian business circles.

The publication of Žun's textbook coincided with the gradual increase in Slovenian economic potential within Austrian monarchy. The growth of Slovenian entrepreneurial activities was supported by Slovenian credit associations. At the beginning of the 20th century Slovenians were becoming more and more aware of their economic and financial capabilities. In such circumstances Žun believed it was time to write a book in Slovenian, which would explain the basics of economic theory and thus

further increase Slovenian economic self-confidence. He modelled his book on similar German and Austrian texts. However, in German speaking countries, the economic literature of the time was characterized by a methodological controversy between the German Historical School and the Austrian neoclassical School. The proponents of the former supported an inductive and context-specific approach to economics, taking into account institutional and social circumstances, whereas the supporters of the latter argued for a deductive approach to economics, based on marginalist analysis of market equilibrium. On the basis of its structure and content, Žun's textbook in this paper is claimed to be close to the methodology of the German Historical School. Such approach was logical, because Žun wanted to present to Slovenian readers not only the basics of market mechanism but also the functioning of the main economic and financial institutions of his time. Although he avoided explicit

ideological judgements, it is obvious from the context that Žun sympathized with workers' organizations and with the ideas of social democracy.

Žun's textbook also significantly contributed to the consolidation and development of Slovenian financial and economic terminology. Together with the development of Slovenian financial institutions, beginning in the last quarter of the 19th century, Slovenian financial terminology was progressing quickly. In his textbook, Žun systematically used Slovenian financial terms, which by then had already replaced the German words. In the area of economic theory Slovenian terms were less developed making it necessary for Žun to coin new expressions, in which he consistently used Slovenian words. An important part of the textbook is its subject index, which functions as a useful glossary of economic and financial terminology, because it includes both the Slovenian expressions and their German counterparts.